

VILÉM BARÁK

Foto: Marie Stránská, MAFFRA

Lákat lidi, ať žijí z půjček a na dluh, je nemravné

Vláda se chystá ulevit lidem mířícím do dluhové pasti. Podle experta na insolvence Viléma Baráka by měl stát spíš příškrtit poptávku po půjčkách.

Zuzana Kubátová
redaktorka MF DNES

Ministerstvo spravedlnosti chystá novelu insolvenčního zákona, která změní pravidla osobních bankrotů. Dnes musí člověk, aby dosáhl oddlužení, splatit během pěti let aspoň 30 procent svého dluhu. Nově by k úniku z dluhové pasti stačilo i jen to, když bude po sedm let prokazovat, že má snahu ho splácet dle vlastních možností.

Podle poradce pro řízení a vymáhání pohledávek Viléma Baráka je to však cesta špatným směrem. Proti institutu oddlužení, v němž věřitel přichází o část svých peněz, podal v říjnu dokonce stížnost k Ústavnímu soudu.

Co je cílem vaší ústavní stížnosti?
Změna. Zrušení celého institutu oddlužení, jak ho známe dnes.

Chcete, aby člověk, který se hloupě zadluží třeba ve třiceti letech, prožil zbytek života až do smrti s exekucí na krku a z životního minima?
Ne, uznávám, že člověka, který spadne

do dluhů, je nutné vrátit do normálního života. Ať dál existuje možnost oddlužení. Ale i Ústavní soud, když se v jedné konkrétní věci dotkl tohoto institutu, řekl zhruba toto: Umožnit oddlužení soukromé osobě může být považováno za realizaci povinnosti státu pomáhat občanům v hmotné nouzi. Pokud je oddlužení cestou, jak stát pomáhá osobám v hmotné nouzi, tak stát musí vědět, že taková pomoc ve veřejném zájmu něco stojí. Má nést důsledky. A odškodnit věřitele za jeho ztrátu.

Že by stát za občany platil jejich dluhy? To by se pak rozdávaly neuvážené půjčky jako na běžícím pásu. Úvěrovým firmám by jenomže ten, kdo půjčuje, jde přece vědomě do rizika, za něž si nechává platit.

Ono je třeba si uvědomit, že většina půjček, které se dnes vymáhají, byla poskytnuta v situaci, kdy nikdo netušil, že rozhodnutím soudu může být pohledávka snížena na pouhých 30 procent. Insolvenční zákon takto platí teprve od roku 2008, ale my se bavíme hlavně o pohledávkách vzniklých před platností zákona. Není fér, když se uprostřed hry změni pravidla a soud najednou rozhoduje o tom, že sebere věřiteli podstatnou část pohledávky. A pak je tu ještě jeden problém.

Jaký?
Při oddlužení se uspokojí věřitelé - často jich je víc - nějakou poměrnou částkou, a tím to pro všechny končí. Když zbankrotuje firma, vymaže se z ob-

chodního rejstříku a přestane existovat. Tam je ten konec logický. Ale existence fyzické osoby končí až smrtí. Může se stát, že člověk po oddlužení, z kterého věřitelé dostali jen zlomek pohledávek, znovu získá hodnotný majetek. A mohl by z něj dluh splatit, kdyby nebyl jeho osobní bankrot vypořádaný. Už jsem zažil situace, kdy člověk v průběhu konkurzu zbohatl, třeba dědictvím nebo darem. A věřitelé pak už nemají šanci z toho něco mít.

Jistě. Ale lidi, kteří vědí, že do konce života nevybřednou z dluhů, ztrácejí vůli pracovat či svou situaci řešit. Vede to k apatii, k rezignaci. To přece nemá smysl pro nikoho.
Však také neříkám, že oddlužení nemá být možné. Ale ne takto, na úkor věřitelů. Má se dělat za náhradu ze strany státu. I když chápu, promítlo by se to do rozpočtu, muselo by se počítat s výdaji na oddlužení. Jenomže by to vyvolalo bouřlivou veřejnou diskusi a donutilo stát zabývat se problémem zadlužování občanů opravdu vážně. A to je druhá věc, na kterou chci ústavní stížností upozornit.

Jak by měl podle vás stát zadlužování občanů bránit?

Uznávám, že tady se dostávám trochu na tenký led. Berte mé návrhy jako návrhy člověka, který za sebou nemá týmy odborníků nebo analýzy, jaké si mohou dělat ministerstva. Myslím, že by se měl přijmout zákaz, nebo aspoň výrazné omezení reklamy na půjčky. Pokud denně vidím v televizi oblíbené

herce, kteří předvádějí, jak se díky půjčkám krásně žije, jak si mohou pořídit všechno, bez ohledu na to, kolik vydělám, je to nemravné. Úplně stejně jako reklama na kouření nebo alkohol. Pokud stát reguluje reklamy na herny, alkohol nebo kouření, tak by to stejně měl dělat s reklamou na dluhy. Když musí být na každé prodané krabičce cigaret morbidní obrázek zničených plic, tak by ze zákona každá banka měla k úvěrové smlouvě balit fotku bezdomovce. A povinně tam dávat upozornění, že zadlužení může vést k dluhové pasti. To je první, základní věc.

A další opatření?

Pak je tu otázka trestní represe. Trestní zákoník obsahuje trestný čin způsobilý úpadku. Ten není ale prakticky vůbec využíván. Jsem přesvědčen, že je ho možné aplikovat na obrovské množství zadlužených lidí.

Chcete lidi nechat zavírat za dluhy?

Zákon říká, že ten, kdo se nepřiměřenými výdaji uvede do stavu úpadku, páchá nedbalostní trestný čin. A má být také potrestán. Lidi to ale dělají úplně běžně: Mám úvěr, nedokážu splácet, tak abych to přelkenul, vezmu si další půjčku. Jde o klasické vytloukání klínu klínem. A ponořují se vědomě do dluhové pasti. Takže se dopouštím trestného činu, ne? Víím, že nemohu splácet - a přesto si dál půjčuji. Dnes je u nás podle webu Exekutorské komory v exekuci asi 300 tisíc lidí, řada z nich má exekuci několikrát sobnou. Zkoumal někdo, zda se tito lidé nedopustili trestného činu?

Podal jste sám někdy na někoho podobnou žalobu?

Ne. Víím, že by to bylo odmítnuto, že by se musela dokazovat hrubá nedbalost dlužníka, intenzita té nedbalosti. Nedělám si iluze, že je reálné to prosadit. Berte to jako subjektivní pohled člověka, který se v insolvenčních léta pohybuje. Je škoda, že tuto stránku věci nikdo nezkoumá a nemluví se o ní. Byl bych rád, aby se o tom rozjela debata aspoň v odborné veřejnosti. Problém je, že dluhy se v naší společnosti vůbec nepovažují za něco špatného. Proto se o tom nemluví. Chápu, že uplatnění trestního práva v soukromoprávních věcech je ošidné. Ale trestní represe je tu přece i proto, aby působila preventivně.

Neměla by se raději mezi lidmi zvyšovat finanční gramotnost? Povědomí o tom, jak půjčky fungují, kdy a na co je rozumné si půjčit a kdy ne, schopnost spočítat, kolik zaplatím a jak se třeba hypotéka chová v čase?

To je další věc. Mělo by se to zavést do výuky na školách. Sám chodím po středních školách s přednáškami o hrozbě dluhové pasti. Ke konci střední školy už studenti většinou rozhodují o vlastních penězích, snažíme se je upozornit na ošidnost různých lákadel, říkáme jim, jak je nebezpečná představa, že můžu hned všechno mít. A také jak se chovat v běžném životě. Že je nutné třeba přijímat poštu. Uchovávat si doklady k tomu, co někomu podepíšu. To by měla obsahovat normální občanská výchova, na tato témata by se měly dělat mediální kampaně.

Brzy začne platit nový zákon o spotřebitelském úvěru, ten mimo jiné ukládá bankám a úvěrovým firmám, aby si lépe hlídaly bonitu klientů. To je správné, ne?

Jednoznačně ano. Ale ten zákon mohl jít ještě mnohem dál ve snaze omezit poptávku po úvěrech. Mluvil jsem při jeho projednávání s poslanci, snažil jsem se u nich lobbovat. Ale bylo vidět, že se jejich myšlenky ubírají jinam. V zákoně jde hlavně o transpozici evropských norem do našeho práva. Myslím, že úvěrové společnosti si do něj prolobbovaly mnohem mírnější podmínky regulace, než jaké by byly žádoucí.

Co v dnešním systému chybí?

Úvěrové firmy měly být ještě víc motivovány k tomu, aby si prověřovaly schopnost dlužníka splácet. S tím ale souvisí i otázka jednotného registru dlužníků. Dnes jsou sice různé registry dlužníků, ale nemají jednotné místo a vstupovat do nich mohou jen jejich členové. Nemáte šanci zjistit, jestli klient banky nemá dluhy třeba na daních nebo na sociálním pojištění. Úvěrové firmy se nedostanou ke všem informacím, k nimž by mohly.

Ono to poskytovatele půjček často ani nezajímá, perou se o klienty a často se jim snaží prodat půjčku za každou cenu. Odpovědnost za zadlužení lidí by měli vzít na sebe v mnohem větší míře i oni, nemyslíte?

Je dobře, že na zvýšení odpovědnosti poskytovatelů půjček tlačí nový zákon. Je však otázka, zda se při zpřísnění regulace nepřelije poptávka po úvěrech na šedý trh. K firmám, které vám půjčí na tetování nebo na podobné nesmysly, na něž běžný úvěr nedostanete. To může být problém. Ono je nejdůležitější srážet poptávku po úvěrech. Vysvětlovat lidem, že nejlépe se uchrání před exekutorem tím, že nebudou dělat dluhy. To mi v celospolečenské diskusi výrazně chybí.

Expert na insolvence

Vilém Barák (51) vystudoval ekonomii a žije v Brně. Začínal v bankovníctví, do roku 1996 pracoval většinou v odborech pro rizikové pohledávky a korporátní úvěry. Od roku 2000 působí jako konkurzní správce a konzultant pro správu pohledávek. „Při téhle práci vidíte dluhem zmařené životy, rozvrácené rodiny. Potkáváte se s lidmi, kteří kvůli maličkosti rozehráli ruletu s osudem. A pochopíte, jaký je to problém.“